

**Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Mustafa İsmâil'in Murattal ve Mücevved Tilavetlerinin
Karşılaştırmalı Zamansal Analizi**

*Comparative Temporal Analysis of Abdussamed, Husari, Minshawi and Mustafa Ismail's Murattal and
Mujawwad Recitations*

Muhammed Recai ÇİFTÇİ

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı
Dr., Presidency of Religious Affairs
Ankara, Turkey

muhammedrecai@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0915-982X>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 19 Eylül / September 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 25 Ekim / October 2021

Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık / December 2021

Sayı / Issue: 27 Sayfa / Pages: 159-180

Atıf / Cite as: Çiftçi, Muhammed Recai. "Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Mustafa İsmâil'in Murattal ve Mücevved Tilavetlerinin Karşılaştırmalı Zamansal Analizi [Comparative Temporal Analysis of Abdussamed, Husari, Minshawi and Mustafa Ismail's Murattal and Mujawwad Recitations]". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi – Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 27 (December 2021), 159-180. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.997421>

Etik Beyanı / Ethics Declaration: Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiştir. Makale etik izin gerektirmeyen bir çalışma olup en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir./ In this article, the principles of scientific research and publication ethics are respected. The article is a study that does not require ethical permission. It has been reviewed by at least two referees and was confirmed that it did not contain plagiarism.

Copyright © Published by Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Şırnak, Türkiye (Şırnak University, Faculty of Divinity, Şırnak, 73000 Turkey).

Özet

Kur'an tilaveti konusunda Mısırlı okuyucuların çok önemli bir yerinin olduğu Müslümanlarca kabul edilmektedir. Hatta Kur'an tilaveti üzerine araştırmalarda bulunan Müslüman olmayan bilim insanlarının çalışmalarında devamlı olarak Mısır örneğini seçtikleri görülmektedir. Türkiye'de hız yönüyle tahkik, tedvir ve hadr olarak üç ayrı okuyuş biçiminde gerçekleştirilen Kur'an tilavetleri, Mısır'da geleneksel olarak iki okuyuş biçiminde gerçekleştirilir. Bunlar *murattel* ve *mücevved* okuyuş biçimleridir. Murattel okuyuş, melodik sadeliği, dar ifade alanı ve nispeten hızlı karakteri ile belirginlik kazanır. Mücevved okuyuş ise hız yönünden daha ağır bir karakterde olması sebebiyle zengin ve ağıdalı bir müziksel icra alanına yer açar. Bunun yanı sıra hem cümlelerin hem de duraklamaların daha uzun tutulduğu görülür. Melizmatik melodilere yer verilir. Bu okuyuş biçimlerinin hız tasnifi itibarıyla daha önce karşılaştırmalı olarak herhangi bir araştırmaya konu olmadıkları görülmektedir. Bu araştırmada Abdüssamed, Husarî, Minşavî ve Mustafa İsmail gibi okuyucuların murattel ve mücevved okuyuşları zamansal açıdan incelenecektir. Bu araştırmanın da dahil olduğu bir dizi araştırma sürecinin sonunda, Türk (İstanbul) ya da Arap (Kahire) tavrı gibi kullanımlarda sıklıkla karşımıza çıkan *tavır* kavramının etrafının daha net bir şekilde çizilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmamızın bir dizi olarak planlanmasının sebebi, çalışmaların oldukça hacimli olmasıdır. Sürecin bundan sonraki aşamasını oluşturan, Kahire ve İstanbul tavrını temsil ettiği düşünülen okuyucuların okuyuşlarında görülen metro-ritmik özelliklerin karşılaştırmalı olarak ele alınacağı araştırma ile bu dizinin tamamlanması hedeflenmektedir. *Tavır* kavramı günümüz Türk müziği ve kıraat alanlarında sıkça kullanılmakta ise de etraflı bir araştırma konusu olmamış, tatmin edici bir tarife kavuşmamıştır. Bugüne kadar sadece melodik karakter ve fonetik gibi unsurlara dayalı olarak tanımlandığı kanaatinde olduğumuz bu kavramın yetkin bir tarifini elde edebilmek için İstanbul ve Kahire gibi kıraat alanında önemli iki merkezi detaylı olarak incelemek gerekecektir. Zira okuyuşların zamansal özellikleri de tavır olgusunu etkileyebilecek ve onun tanım elemanları arasına girebilecek güce sahip bir unsur olarak karşımızda durmaktadır. Araştırmamız okuyucuların icralarında görülen zamansal ve metrik özellikleri ortaya koymaktadır. Bu yönüyle karşılaştırmalı ve betimsel bir karakterde olduğu söylenebilir. Örnekleme teşkil eden Bakara sûresinin ilk beş âyetinin okunuşlarındaki CV birim süre ortalaması ve metrik özellikleri, *Praat* fonetik analiz yazılımı ile incelenerek belirlenmiştir. Elde edilen sayısal değerler tablo ve grafikler aracılığıyla ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler analiz edildiğinde, murattel okuyuşların CV-PM değerinin 282-356 aralığında, mücevved okuyuşların ise 139-159 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre murattel ve mücevved okuyuşların hız düzeyleri farklı bölgelerde kümelenmektedir. Okuyucuların murattel okuyuşlarının tamamında uzun hecelerın süre ortalamasının kısa hecelerın süre ortalamasına oranının 1,7-1,8 aralığında bulunduğu ve bu değerlerin 2 tamsayısının altında olduğu görülmektedir. Mücevved okuyuşlara bakıldığında okuyuşların birinde metrik oranın 1,94 olduğu, diğerlerinde ise 2 ve onu aşan değerlerde olduğu ifade edilebilir. Araştırmada murattel ve mücevved okuyuş biçimlerinin her birinde okuyucuların birbirleri ile benzer zamansal özelliklerde tilavette buldukları gözlemlenmiştir. Her iki okuyuş stiline kendine özgü ve birbiri ile kesişmeyen bir hız aralığında uygulama alanı bulunduğu anlaşılmaktadır. Metrik açıdan da murattel ve mücevved okuyuşların kendi içinde tutarlı değerlerde olduğu görülmektedir. Bu değerlerin CV-PM değerlerinde olduğu gibi birbiri ile kesişmeyen kümeler oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Musikisi, Mısır, Kur'an, Murattel, Mücevved, Tempo, Tavır.

Abstract

It is accepted by Muslims that Egyptian reciters have a very important place in recitation of the Qur'an. In fact, it is seen that non-muslim scientists who do research on the recitation of the Qur'an also choose Egypt as a sample in their studies. The recitations of the Qur'an in Turkey, which are performed in three different styles as *tahkik*, *tedvir* and *hadır* in terms of speed, are traditionally performed in two recitation styles in Egypt. These are *murattal* and *mujawwad* recitation styles. Murattal stands out with its melodic simplicity, narrow expression space and relatively fast character. On the other hand, mujawwad creates a space for a rich and viscous musical performance, as it has a slower character in terms of speed. Melismatic melodies are included. It is seen that these recitation styles have not been the subject of any comparative research before. In this research, the recitings of Abdussamed, Husari, Minshawi and Mustafa Ismail will be examined from a temporal perspective. At the end of a series of research processes, including this research, it is aimed to draw a clearer picture of the concept of *tavir*, which is frequently encountered in usages such as Turkish (Istanbul) or Arab (Cairo) "manner". The reason why our research is planned as a series is that the studies are quite voluminous. It is aimed to complete this series with the research that constitutes the next stage of the process in which the metro-rhythmic features of the reciting of the reciters who are thought to represent the Cairo and Istanbul manner will be discussed comparatively. Although the concept of *tavir* is frequently used in today's Turkish music and Qiraah disciplines, it has not been the subject of a comprehensive research and has not reached a satisfactory definition. In order to obtain a competent definition of this concept, which we believe has been defined only on the basis of elements such as melodic character and phonetics, it will be necessary to examine in detail two important centres in the field of recitation, such as Istanbul and Cairo because the temporal characteristics of the recitations stand before us as an element that has the power to affect the *tavir* phenomenon and to be among its definition elements. Our research reveals the temporal and metrical features seen in the performances of the reciters. In this respect, it can be said that it has a comparative and descriptive character. The CV unit time average and metric properties in the recitations of the first five verses of Surah al-Baqara were determined by examining them with Praat phonetic analysis software. The numerical values obtained are presented through tables and graphics. When the data obtained were analyzed, it was determined that the CV-PM values of murattal recitations were in the range of 282-356, while those of mujawwad recitations were in the range of 139-159. According to this result, the speed levels of murattal and mujawwad recitations are clustered in different regions. It is determined that the ratio of the average duration of long syllables to the average duration of short syllables is in the range of 1.7-1.8 in all of the reciters' murattal recitations, and these values are below integer 2. When we look at the mujawwad recitations, it can be stated that the metric ratio of one recitation is 1.94, while the others are 2 or more. As a result of our research, it has been observed that in each of the murattal and mujawwad reciting styles, the reciters recite with similar temporal characteristics. It is understood that both reciting styles find application in a unique and non-intersecting speed range. In terms of metrics, it is seen that murattal and mujawwad recitations are in consistent values within themselves. It is understood that these values form clusters that do not intersect with each other, as in the CV-PM values.

Keywords: Turkish Religious Music, Egypt, Qur'an, Murattal, Mujawwad, Tempo, Manner.

Giriş

Mısır, Müslümanlar için Kur'an tilaveti konusunda yadsınamaz bir öneme sahiptir. Oldukça canlı bir tilavet kültürünün hâkim olduğu bu coğrafyada *murattel* ve *mücevved* adlı ikili bir okuyuş stiline gelişip olgunlaştığı görülmektedir. Bu okuyuş biçimleri okuyuşların hız düzeyinde ayrışmasıyla birlikte müzikal karakterlerinin de başkalaşmasına imkân tanıyan özelliklere sahiptir.

Nispeten hızlı karakteri ile farklılaşan *murattel* okuyuş biçiminde, melodik sadelik ve dar ifade alanı göze çarpar.¹ *Mücevved* okuyuş biçimi ise hız yönünden daha ağır bir karakterde olması sebebiyle zengin ve ağdalı bir müziksel icra alanına yer açar. Bunun yanı sıra hem cümlelerin hem de duraklamaların daha uzun tutulduğu görülür. Melizmatik melodilere yer verilir.²

Daha önceki araştırmalarımızda³ her iki okuyuş stili ve Mısır'daki Kur'an tilaveti kültürü hakkında detaya yer verilmişti. Bu araştırmamız ise söz konusu araştırma zincirinin bir sonraki halkası olarak her iki okuyuş biçiminin karşılaştırmalı olarak incelenme imkânı bulduğu bir zemin olarak görülebilir. Bu sürecin son halkası ise ülkemizdeki Kur'an okuyuş biçimleri ile Mısır kökenli okuyuş biçimlerinin karşılaştırmalı olarak inceleneceği ve zamansal çerçeveden kendi içinde barındırdığı benzerlik ve farklılıkların ortaya konulacağı, alan için önemli bir boşluğu dolduracak çalışmamız olacaktır.

1. Araştırmanın Amaç ve Metodolojisi

Literatürde Kur'an'ın okunuş stillerini zamansal çerçeveden karşılaştırmalı olarak ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sahada öncülük etme fırsatına sahip olduğumuz bu araştırmalarla nihai olarak, Türk (İstanbul) ya da Arap (Kahire) tavrı gibi kullanımlarda sıklıkla karşımıza çıkan "tavır" kavramının etrafının daha net bir şekilde çizilmesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte planlanan çalışmaların oldukça hacimli olmasından dolayı araştırmalarımız bir dizi şeklinde sürmektedir. Sürecin bundan sonraki halkasını

¹ Michael Frishkopf, "Mediated Qur'anic Recitation and the Contestation of Islam in Contemporary Egypt", *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia*, ed. Laudan Nooshin (Farnham, Surrey: Ashgate, 2009), 86.

² Kristina Nelson, *The Art of Reciting the Qur'an* (Cairo: American University in Cairo Press, 2001),132; Lois Ibsen al-Faruqi, "The Cantillation of the Qur'an", *Asian Music* 19/1 (1987), 9-10; Michael Anthony Sells, *Approaching the Qur'an: The Early Revelations* (Ashland, Or: White Cloud Press, 2007), 163.

³ Muhammed Recai Çiftçi, "Mısırlı Kâriilerin Mücevved Tilâvetlerinin Metro-Ritmik Karakteri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 112-132.

teşkil eden, Kahire ve İstanbul tavrını temsil ettiği düşünülen okuyucuların okuyuşlarında görülen metro-ritmik özelliklerin karşılaştırmalı olarak ele alınacağı araştırma ile bu araştırma dizisini tamamlamak ve planlaması yapılmış olup alana katkılar sağlayacak yeni araştırmalara başlamak hedeflenmektedir.

1.1. Problem Durumu

“Tavır” kavramı günümüz Türk müziği ve Kıraat alanlarında sıkça kullanılmakta ise de etraflı bir araştırma konusu olmamış, tatmin edici bir tarife kavuşamamıştır. Kavram esasen kendine özgülük ve farklılaşma gibi olgularla sıkı ilişki içindedir. Bugüne kadar sadece melodik karakter ve fonetik gibi unsurlara dayalı olarak tanımlandığı kanaatinde olduğumuz bu kavramın yetkin bir tarifini elde edebilmek için İstanbul ve Kahire gibi kıraat alanında önemli iki merkezi detaylı olarak incelemek gerekecektir. Zira okuyuşların zamansal özellikleri de tavır olgusunu etkileyebilecek ve onun tanım elemanları arasına girebilecek güce sahip bir unsur olarak karşımızda durmaktadır.

Mısır okuyuş geleneğini temsil eden okuyucuların okuyuşları özellikle zamansal karakter yönüyle bugüne kadar karşılaştırmalı olarak ele alınmamıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Murattel ve mücevved okuyuş biçimlerinin CV birim süre ortalaması (CV-PM değeri) ve metrik özellikleri hangi sayısal değerlere karşılık gelmektedir?

1.3. Alt Problem Soruları

- Murattel okuyuş biçiminde, Abdüssamed⁴, Husarî⁵, Minşâvî⁶ ve Mustafa İsmâil'in⁷ okuyuşlarının CV birim süre ortalaması ve metrik özellikleri nelerdir?
- Mücevved okuyuş biçiminde, Abdüssamed⁸, Husarî⁹, Minşâvî¹⁰ ve Mustafa İsmâil'in¹¹ mücevved okuyuşlarının CV birim süre ortalaması ve metrik özellikleri nelerdir?

---

⁴ İbrahim A., “Abdussamed Abdulbasit | Bakara Suresi 002 | Kuran Dinle | Tertil”, *Youtube* (6 Ekim 2018), 0:0:0-0:0:47

⁵ Ali J, “002 - Al Baqarah - Mahmoud Khalil Al-Husary (Murattal Fast)”, *Youtube* (14 Şubat 2016), 0:0:0-0:0:50

⁶ Abdelsattar Naji, “Al Baqarah - Mohammed Siddiq Al-Minshawi”, *Youtube* (21 Ocak 2013), 0:0:0-0:1:04

⁷ Quranic Recitations, “Al-Baqara: 02”, *Youtube* (20 Şubat 2014), 0:0:0-0:1:01

⁸ Murat Gültekin, “Abdulbasit Abdussamed - Bakara Suresi 1 (Tecvid)”, *Youtube* (15 Aralık 2009), 0:0:0-0:1:55

⁹ persiandude001, “Sura Baqara 1-18 by Sheikh Mahmood Khalil Al-Hussary”, *Youtube* (8 Ağustos 2008), 0:0:0-0:2:12

¹⁰ Çuhadaroğlu, “Bakara suresi Muhammed Siddik Minşavi”, *Youtube* (29 Haziran 2019), 0:0:0-0:2:07

¹¹ ÜNLÜ HAFIZLAR, “Bakara Suresi Mustafa İsmail”, *Youtube* (15 Ocak 2019), 0:0:0-0:2:13

1.4. Hipotez

Abdüssamed¹², Husarî¹³, Minşâvî¹⁴ ve Mustafa İsmâil'in¹⁵ murattel ve mücevved stilindeki okuyuşlarının hız değerleri ve metrik özellikleri her tempo düzeyinin kendi içinde tutarlıdır. Her okuyuş stiline hız değerleri ve metrik özellikleri ayrı ayrı sınırlar içinde kümelenmiştir.

1.5. Yöntem

Araştırmamız okuyucuların icralarında görülen zamansal ve metrik özellikleri ortaya koymaktadır. Bu yönüyle karşılaştırmalı ve betimsel bir karakterde olduğu söylenebilir. Örnekleme teşkil eden Bakara sûresinin ilk beş âyetinin okunuşlarındaki CV birim süre ortalaması ve metrik özellikleri, Praat fonetik analiz yazılımı¹⁶ ile incelenerek belirlenmiştir. Elde edilen sayısal değerler tablo ve grafikler aracılığıyla ortaya konulmuştur. Bu bulguların karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi ile hipotezin test edilmesi sağlanmış ve bütüncül bir yargıya ulaşmaya çalışılmıştır.

1.6. Sınırlamalar

Araştırmada elde edilen veriler, bulgular ve bunlara bağlı olarak yapılacak yorumların, ulaşılabilen kaynaklarla sınırlı olduğunu ifade etmek gerekir.

Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Mustafa İsmâil'in Youtube adlı web ortamından temin edilen ve Bakara sûresinin ilk beş âyetini murattel ve mücevved stilindeki toplam sekiz adet okuyuşu bu araştırma sürecinde analiz edilecektir.

Bu araştırmada hem kıraat hem de müzik alanlarının terminolojisi kullanılmakla birlikte, araştırmacıların dikkatlerini problem çerçevesinde ele alınacak olan konu üzerine yoğunlaştırmak maksadıyla içeriğin kavramsal boyutun arkasında kalmasına izin

¹² Asıl adı Abdülbâsıt Muhammed Abdüssamed'dir. Türkiye'de daha çok Abdüssamed diye tanınmıştır. 1927'de Kinâ vilâyetine bağlı Erment'te doğmuş, 1988'de Kahire'de vefat etmiştir.

¹³ 1917'de Garbiye vilâyetinin merkezi Tanta'ya bağlı Şübrannemle köyünde doğdu. Meşihatü'l-mekârii'l-Misriyye, el-Mescidü'l-Ahmedî ve el-Mescidü'l-Hüseynî'de kârilik yapan Husarî, kıraat ilmine dair eserler de kaleme aldı. 24 Kasım 1980 tarihinde vefat etti.

¹⁴ Asıl adı Muhammed b. Sıddîk el-Minşâvî'dir. 20 Ocak 1920'de Mısır'ın Sûhâc vilâyetine bağlı Minşât köyünde doğdu. Endonezya ve Suriye gibi ülkelere yaptığı seyahatlerle İslâm dünyasında şöhret kazandı. Mısır Radyosu'nda Kur'an okudu. 1969'da vefat etti.

¹⁵ Asıl adı Mustafâ Muhammed İsmâil el-Mürsî'dir. 1905'te Garbiye vilâyetine bağlı Mîtgazâl köyünde doğdu. Sesi 1946'dan itibaren Mısır radyolarında duyulmaya başlayınca şöhreti yayıldı ve Mısır'ın meşhur kurrâsı arasında yerini aldı. Gittiği ülkelerde bizzat devlet başkanlarının ilgi ve ikramına mazhar oldu. 1978'de vefat etti.

¹⁶ Praat: Doing Phonetics by Computer Version 6.1.32 (Yazılım, Hollanda: Paul Boersma - David Weenink, 1992).

verilmemiş, örneğin “aslî med” ya da “tempo” gibi kavramların tarifine tek tek yer verilmemiştir. Bu noktalarda ihtiyaç duyan araştırmacılar hem kıraat hem de müzik kaynaklarına müracaat etmelidir.

Araştırmamız ile ilgili farklı verilerin ortaya çıkmasıyla daha farklı sonuçlara ulaşılması her bilimsel araştırma için olduğu gibi bu araştırma için de mümkündür.

1.7. Varsayımlar

- Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Mustafa İsmâil'in Mısır tilavet geleneğini temsil ettiği, Kur'an kıraat ve tilaveti konusunda alanı temsil kabiliyetine sahip olduğu,
- Youtube adlı web ortamından elde edilen görüntüsüz ses kayıtlarının okuyucuların kendilerine ait olduğu,
- Araştırmada kullanılan Praat fonetik analiz yazılımının doğru ve güvenilir veriler sunduğu varsayılmaktadır.

1.8. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Mısır Kur'an tilavet geleneği teşkil etmektedir. Örneklemi ise Abdüssamed, Husarî, Minşâvî ve Mustafa İsmâil'in murattel ve mücevved seyrinde ayrı ayrı okuyuşunu gerçekleştirdikleri Bakara sûresinin ilk beş ayeti oluşturmaktadır.

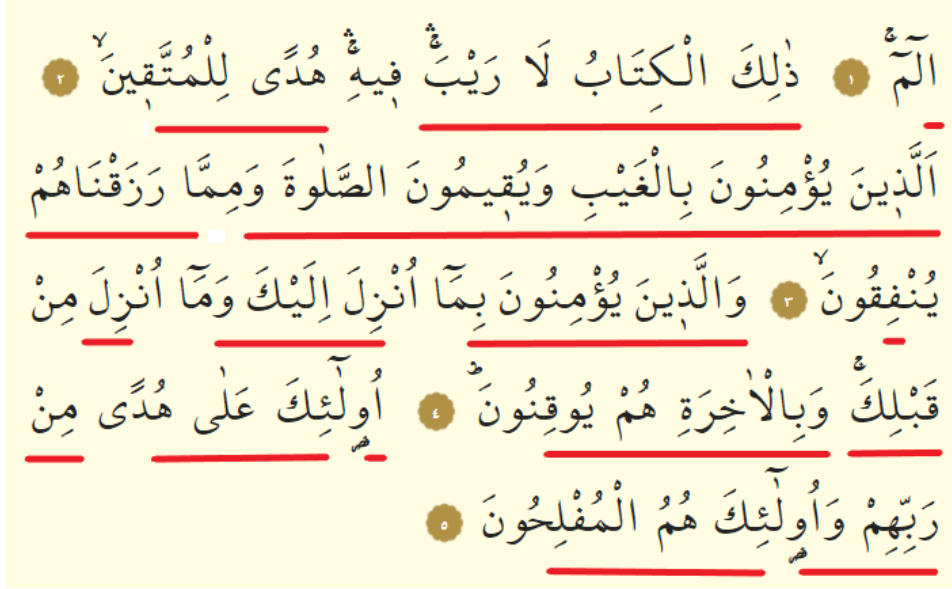
1.9. Veri Toplama ve İşleme Teknikleri

Araştırmanın örneklemini teşkil eden okuyucular, 1905-1988 yılları arasında yaşamış çağdaş bir gruptur. Karşılaştırmalı model uygulanan bu araştırmada örneklemin her iki okuyuş stiline okunmuş olma gerekliliği bulunmaktadır. Ayrıca bu okuyuşların ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bu şartları araştırmamızda okuyuşlarını analiz ettiğimiz dört okuyucu sağlayabilmiştir.

Ulaşılan görüntüsüz okuyuşların okuyucuların bizzat kendilerine ait olup olmadıkları, onların başka okuyuşlar yaptıkları görüntülü kayıtları ile ses rengi, okuyuş biçimi vb. açılardan karşılaştırılarak doğrulanmaya çalışılmış ve araştırmanın sonucunun daha sağlıklı verilere dayanması sağlanmıştır.

Araştırmamızda incelenen Bakara sûresinin ilk beş ayetinin (bkz. Resim 1) okunuşu Praat yazılımı ile çözümlenmiştir.

Resim 1: Bakara sûresinin ilk beş ayeti¹⁷

Bakara sûresinin ilk beş âyetinin basit transkripsiyonu ve okuyucuların yaygın olarak kullandıkları susma aralıklarına göre belirlenen cümle numaraları şu şekildedir.

1. cümle: Elif, lâm, mim.
2. cümle: Zâlike'l-kitâbü lâ raybe fih
3. cümle: Hüden li'l-müttekîn.
4. cümle: Ellezîne yü'minûne bi'l-ğaybi ve yükîmûne's-salâte ve mimmâ razeknâhüm yünfikûn.
5. cümle: Vellezîne yü'minûne bi mâ ünzile ileyke ve mâ ünzile min kablike ve bi'l-âhirati hüm yûkinûn.
6. cümle: Üläike alâ hüden min rabbihim ve üläike hümü'l-müflihûn.

Resim 1'de kırmızı çizgi ile işaretleme yapılmayan, bir başka ifadeyle üstteki basit transkripsiyonda zemini koyulaştırılmış hece ve kelimeler fer'î med, idgam ve ihfâ uygulamaları içermesi sebebiyle analiz dışında bırakılan kısımlardır. Bu uygulamalar, kıraat kitaplarında bir eliften¹⁸ daha fazla süre takdiri yapılması gerektiği ifade edilenlerdir. Bunun

¹⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Kur'an-ı Kerim" (Erişim 19 Ağustos 2021).

¹⁸ Elif kavramı ile birlikte harf ve hareke gibi süre birimini ifade eden bu kavramlar daha da çeşitlenebilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Ramazan Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kıraat* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV) Yayınları, 2018), 141.

yanında idgam-ı şemsiyye, idgam-ı kameriyye ve idgam-ı bi lâ gunne vb. uygulamalar ise örneklem çerçevesinde bir eliften daha fazla süre takdirine konu olmadıkları için istisna edilmemiştir.

Özellikle fer'î medler için istisnanın sebebi, okuyuşun temposuna göre sürelerin de takdir ölçüsünün değişmesidir. Süre takdirinin belli aralıklarda okuyucuya bırakıldığı dahi görülmektedir. Dolayısıyla hareketli bir zemini olan bu uygulamaların istisna edilmesi gerekmiştir.

Cümle tasnifi, okuyucuların herhangi bir sebeple okuyuşa ara verdikleri susma noktaları göz önüne alınarak yapılmıştır. Okuyucular genel olarak âyet tasnifine uygun okumakla birlikte, ikinci âyetteki *muânaka* vakfında¹⁹ Abdüssamed ve Mustafa İsmail mücevved okuyuşlarında “fih” kelimesindeki durakta, Husarî ve Minşâvî ise “rayb” kelimesindeki durakta durmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla bu âyet iki cümle olarak okunmuştur. Ayrıca analizler okuyucuların durak tercihindeki okuyuş biçimlerine göre yapılmış, ancak veri işleme tekniklerinde ifade ettiğimiz cümle tasnifinde “fih” kelimesindeki durak tercihi göz önüne alınmıştır. Mustafa İsmail mücevved okuyuşunun altıncı cümlesinde “rabbihim” kelimesi ile “ve ülâike” arasında durmakta ise de bu uygulama da istisna edilerek cümle bölünmemiştir.

Bold karakterle işaretlenen heceler CV (Consonant-Vowel) yani ünsüz-ünlü (**hü** hecesi gibi) kalıbındadır.²⁰ Bunların haricindekiler ise CVV²¹ (**zâ** hecesi gibi) ile CVC (**den** hecesi gibi) kalıbında olup teorik olarak 2 birime²² (CVV, CVC = 2 CV) tekabül eden hecelerdir. Kur'an'ın zamansal yönüyle alakalı araştırmalarımızın veri işleme safhasında tamamen benzer teknikler uygulanmaktadır. Buna göre okuyuşlardaki Medd-i Tabî (Aslı med) haricindeki med, idgam ve ihfâ uygulamaları ile cümle aralarındaki susma süreleri dışarıda tutularak okuyuşun birim hece (CV) süre ortalaması tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu hesaplama CV kalıbındaki kısa hece ile teorik olarak onun 2 katına tekabül eden CVV (Medd-i Tabî uygulaması) ve CVC kalıbındaki uzun hece dahil edilmiştir. Bu şekilde

¹⁹ İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri: Mufassal Tecvid* (İstanbul: IFAV, 2014), 339.

²⁰ Arap dilindeki hece kalıpları ile alakalı daha detaylı bilgi için bkz. Salman H. al-Ani, *Arabic Phonology: An Acoustical and Physiological Investigation* (Mouton: The Hague, 1970), 87.

²¹ Bu kalıp Medd-i Tabî/Aslı uygulamasıdır.

²² Muhammed Recai Çiftçi, “Serbest Zamanlı Makamsal Okuyuşlar İçin Kullanılan ‘Notasyonda Zamansal Tespit Yöntemi’nin Tutarlılığı (İhlâs Sûresi - Davut Kaya Örneği)”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 57 (2019), 67-84; Muhammed Recai Çiftçi, “Kur'an'ın Makamsal Okunuşunun Zaman-Metin İlerlemesi (Topçuoğlu-Kaya Örneği)”, *İslami Araştırmalar Dergisi* 32/1 (2021), 84-98.

okuyuşlarda bir dakikada kaç kısa hece biriminin okunduğunu gösteren ve okuyuş hızını ifade etmemize yarayan CV-PM (CV Per Minute) değeri elde edilmektedir.

Tablo 1: CV Ortalama Süresinin Hesaplanması

ABDÜSSAMED MURATTEL (3. cümle)	Birim Değeri (CV)	Başlama (sn.)	Bitiş (sn.)	Cümle Okuma Süresi (sn.)	Cümle Birim Adedi (CV)	Cümle Birim Ort. (sn/cv)
Hü	1	17,48		1,54	8	0,19
den	2					
lil	2					
müt	2					
ta	1		19,02			
kîn						

Tablo 1’de görüldüğü üzere okuyuşun başlangıç ve bitiş noktası saniye cinsinden işaretlenerek cümlelerin okunuş süresi tespit edilmektedir. Bu süre cümlede bulunan hecelerin CV cinsinden sayısal değerine bölünerek birim hece kabul edilen bir adet CV’nin ortalama okunma süresi hesaplanmaktadır. Sarı zeminde bulunan hece inceleme alanı dışında tutulmaktadır.

Tablo 2: Uzun ve Kısa Heceler Arasındaki Metrik Oranın Hesaplanması

ABDÜSSAMED MURATTEL (1. ve 2. cümle)	Birim Değeri (CV)	Başlama (sn.)	Bitiş (sn.)	CV okuma süresi	Cümledeki CV süresi	Cümle CV adedi	Cümle CV süre ort.	CVC- CVV okuma süresi	Cümledeki CVC-CVV süresi	Cümle CVC- CVV adedi	Cümle CVC- CVV süre ort.	Cümle Metrik Oran (Uzun/Kısa)
E	1	5,86	6	0,14	0,14	1	0,14					2
lif	2	6	6,28					0,28	0,28	1	0,28	
lâm mîm												
Zâ	2	13,15	13,51		0,78	4	0,195	0,36	1,73	5	0,346	1,8
li	1	13,51	13,69	0,18								
kel	2	13,69	14,02					0,33				
ki	1	14,02	14,21	0,19								
tâ	2	14,21	14,55					0,34				
bü	1	14,55	14,71	0,16								
lâ	2	14,71						0,7				
ray	2		15,41									
be	1	15,41	15,66	0,25								
fih												

Tablo 2'de ise bir cümle içerisindeki uzun ve kısa heceler arasındaki metrik oranın ne şekilde hesaplandığı görülmektedir. Burada öncelikle cümle içerisindeki uzun ve kısa hecelerın okunma süreleri ayrı ayrı hesaplanarak toplanır. Bundan sonra uzun hecelerın okunma süresi o cümle içindeki uzun hece adedine, kısa hecelerın okunma süresi ise kısa hece adedine bölünerek cümlenin uzun ve kısa hecelerının ortalama okunma süreleri ayrı ayrı hesaplanır. Bu değerler de birbirine oranlandığında cümlenin metrik oranı elde edilir. Tablo 1 ve 2'de detaylandırılan işlemlerin tamamı bütün okuyuşlar için ayrı ayrı gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın hacmini birkaç katına çıkaracağından dolayı bu tablolara yer verilmemiştir. Tablolarda ifade edilen bütün süre değerleri saniye cinsindedir.

2. Bulgular ve Yorumlar

2.1. Murattel Okuyuş Biçiminin Zamansal Özellikleri

2.1.1. Abdüssamed

Tablo 3: Abdüssamed'in Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

ABDÜSSAMED MURATTEL	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,42	0,14	2,0
2. cümle	14	2,51	0,18	1,8
3. cümle	8	1,54	0,19	1,4
4. cümle	40	6,98	0,17	1,8
5. cümle	39	7,03	0,18	1,7
6. cümle	24	4,52	0,19	1,5
Tamamı	128	23	0,18	1,7

Okuyuştaki cümlelerin CV birim süre ortalamalarını içeren tablo analiz edildiğinde, ikinci ve üçüncü cümleye geçişlerin kademeli bir biçimde ağırlaşarak gerçekleştiği görülmektedir. Dördüncü cümleye geçerken hızlanan okuyucu, derece derece ağırlaşarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,18 saniyedir. Uzun hecelerın süre ortalamasının kısa hecelerın süre ortalamasına oranının ise 1,7 olduğu ve 2 tamsayısının altında kaldığı görülmektedir.

2.1.2. Husarî

Tablo 4: Husarî'nin Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

HUSARÎ MURATTEL	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,4	0,13	2,1
2. cümle	14	2,25	0,16	1,9
3. cümle	8	1,23	0,15	1,7
4. cümle	40	6,53	0,16	1,7
5. cümle	39	6,97	0,18	1,6
6. cümle	24	4,18	0,17	1,8
Tamamı	128	21,56	0,17	1,7

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye ağırlaşarak geçiş yapıldığı görülmektedir. Üçüncü cümleye geçerken hızlanan okuyucu, son cümleye kadar kademeli olarak ağırlaşmış ve son cümlede görece hızlanarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,17 saniyedir. Uzun hecelerın süre ortalamasının kısa hecelerın süre ortalamasına oranınının 1,7 olduğu ve 2 tamsayısının altında kaldığı görülmektedir.

2.1.3. Minşâvî

Tablo 5: Minşâvî'nin Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

MİNŞÂVÎ MURATTEL	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,44	0,15	1,4
2. cümle	14	3,09	0,22	1,9
3. cümle	8	1,77	0,22	1,9
4. cümle	40	8,57	0,21	1,8
5. cümle	39	8,34	0,21	2,0
6. cümle	24	5,03	0,21	1,7
Tamamı	128	27,24	0,21	1,8

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye ağırlaşarak geçiş yapıldığı görülmektedir. Üçüncü cümlede aynı hızı koruyan okuyucu, dördüncü cümleye geçerken görece hız kazanmış ve bu hızda da okuyuşunu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,21 saniyedir. Uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının 1,8 olduğu ve 2 tamsayısının altında kaldığı görülmektedir.

2.1.4. Mustafa İsmâil

Tablo 6: Mustafa İsmâil'in Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

M. İSMÂİL MURATTEL	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,45	0,15	2,0
2. cümle	14	2,65	0,19	1,6
3. cümle	8	1,55	0,19	2,1
4. cümle	40	7,26	0,18	1,6
5. cümle	39	7,32	0,19	1,8
6. cümle	24	4,75	0,20	1,7
Tamamı	128	23,98	0,19	1,7

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye ağırlaşarak geçiş yapıldığı görülmektedir. Üçüncü cümlede aynı hızı koruyan okuyucu, dördüncü cümleye geçerken görece hız kazansa da beşinci cümle ile birlikte kademeli bir şekilde ağırlaşarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,19 saniyedir. Uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının 1,7 olduğu ve 2 tamsayısının altında kaldığı görülmektedir.

2.2. Mücevved Okuyuş Biçiminin Zamansal Özellikleri

2.2.1. Abdüssamed

Tablo 7: Abdüssamed'in Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

ABDÜSSAMED MÜCEVVED	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	1,09	0,36	2,0
2. cümle	14	4,65	0,33	2,0
3. cümle	8	3,19	0,40	2,3
4. cümle	40	15,32	0,38	2,0
5. cümle	39	14,8	0,38	1,9
6. cümle	24	9,16	0,38	1,8
Tamamı	128	48,21	0,38	2,0

Okuyuştaki cümlelerin CV birim süre ortalamalarını içeren tablo analiz edildiğinde, okuyucunun ikinci cümleye görece hızlanarak geçtiği görülmektedir. Üçüncü cümleye geçerken yavaşlayan okuyucu, dördüncü cümlede görece hız kazanmış ve aynı hızı koruyarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,38 saniyedir. Uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranı ise 2 tamsayısı ile ifade edilmektedir.

2.2.2. Husarî

Tablo 8: Husarî'nin Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

HUSARÎ MÜCEVVED	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,67	0,22	2,2
2. cümle	11	4,99	0,45	2,4
3. cümle	11	5,01	0,46	2,3
4. cümle	40	16,83	0,42	1,9
5. cümle	39	17,05	0,44	1,9
6. cümle	24	10,57	0,44	1,8
Tamamı	128	55,12	0,43	1,94

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye hissedilebilir bir ağırlaşma ile geçiş yapıldığı görülmektedir. Üçüncü cümleye geçerken görece ağırlaşan okuyucu, dördüncü cümleye geçerken hızlansa da beşinci cümle ile birlikte ağırlaşmış ve aynı hızla okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,43 saniyedir. Uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranınının 1,94 olduğu ve 2 tamsayısına çok yakın bir değerde olduğu görülmektedir.

2.2.3. Minşâvî

Tablo 9: Minşâvî'nin Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

MINŞÂVÎ MÜCEVVED	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,98	0,33	1,3
2. cümle	11	4,87	0,44	2,3
3. cümle	11	4,47	0,41	2,2
4. cümle	40	16,57	0,41	1,9
5. cümle	39	15,67	0,40	2,4
6. cümle	24	10,11	0,42	1,9
Tamamı	128	52,67	0,41	2,1

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye ağırlaşarak geçiş yapıldığı görülmektedir. Altıncı cümleye kadar kademeli bir şekilde hızlanan okuyucu altıncı cümlede ağırlaşarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,41 saniyedir. Uzun hecelerın süre ortalamasının kısa hecelerın süre ortalamasına oranının 2,1 olduğu ve 2 tamsayısının üzerine çıktığı görülmektedir.

2.2.4. Mustafa İsmâîl

Tablo 10: Mustafa İsmâîl'in Okuyuşunun Zamansal Özellikleri

M. İSMÂİL MÜCEVVED	CV Birim Adedi	Okuma Süresi (sn.)	CV Birimi Süre Ort. (sn.)	Uzun/Kısa hece oranı
1. cümle	3	0,76	0,25	1,5
2. cümle	14	5,25	0,38	2,0
3. cümle	8	3,07	0,38	2,7
4. cümle	40	15,08	0,38	2,0
5. cümle	39	15,55	0,40	2,1
6. cümle	24	8,61	0,36	2,3
Tamamı	128	48,32	0,38	2,1

Bu tablo analiz edildiğinde, ikinci cümleye ağırlaşarak geçiş yapıldığı görülmektedir. Beşinci cümleye kadar aynı hızı koruyan okuyucu, bu cümlede görece ağırlaşsa da altıncı cümle ile birlikte hız kazanarak okuyuşu sonlandırmıştır.

Okuyuşun CV birim süre ortalaması 0,38 saniyedir. Uzun hecelerın süre ortalamasının kısa hecelerın süre ortalamasına oranının 2,1 olduğu ve 2 tamsayısının üzerine çıktığı görülmektedir.

3. Karşılaştırma ve Değerlendirmeler

3.1. CV-PM değerleri

Tablo 11: Okuyucuların Okuyuş Süreleri

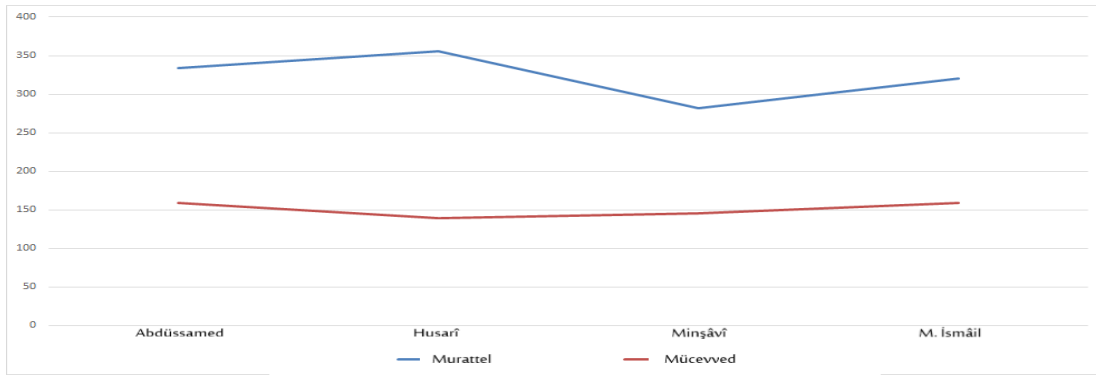
	Okuyuş Süreleri (sn.)			
	Abdüssamed	Husarî	Minşâvî	M. İsmâîl
MURATTEL	23	21,56	27,24	23,98
MÜCEVVED	48,21	55,12	52,67	48,32

Murattel okuyuşlarda ölçümü yapılan kısımların 21-27 saniye aralığında, mücevved okuyuşlarda ise 48-55 saniye aralığında sürdüğü görülmektedir.

Tablo 12: Okuyuşların Karşılaştırmalı CV-PM Değerleri

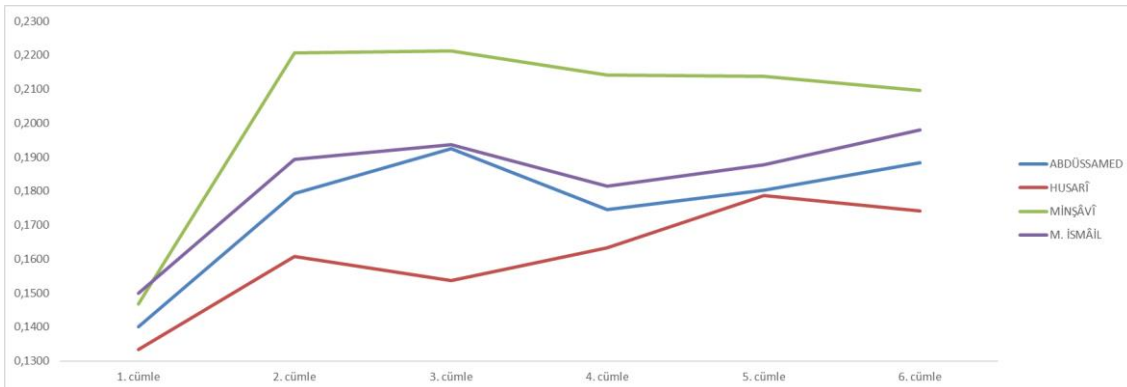
	Okuyuşların CV-PM Değerleri			
	Abdüssamed	Husarî	Minşâvî	M. İsmâil
MURATTEL	334	356	282	320
MÜCEVVED	159	139	146	159

Grafik 1: Okuyuşların CV-PM Değerleri

Murattel okuyuşların CV-PM değeri, okunuş süreleri ile ilişkili olarak 282-356 aralığında, mücevved okuyuşların ise 139-159 aralığında bulunmaktadır. İlgili grafik incelendiğinde de okuyucuların her iki okuyuş biçimine ilişkin hız anlayışları ayırt edilebilmektedir. Ayrıca murattel ve mücevved okuyuşların hız düzeylerinin farklı bölgelerde kümelendiği görülmektedir. Bu çerçevede okuyuş biçimleri arasındaki farkın en keskin biçimde Husarî'nin okuyuşunda hissedilebileceği söylenebilir.

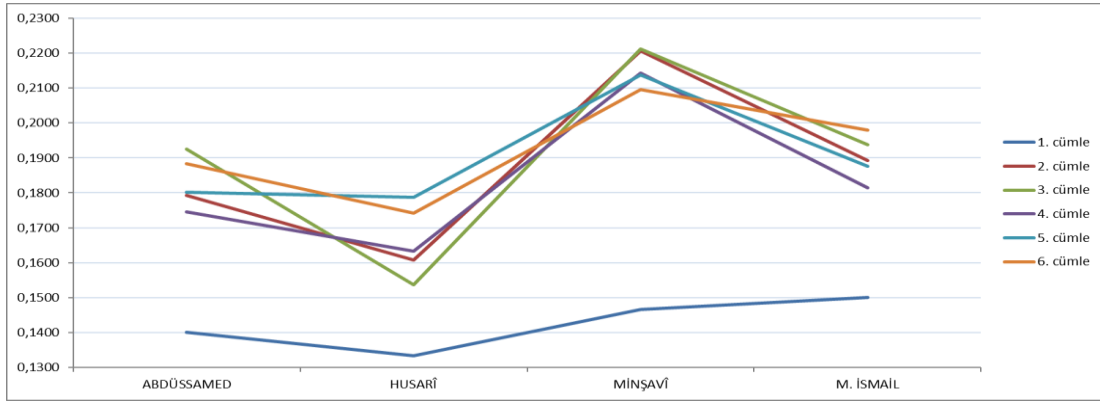
Grafik 2: Murattel Okuyuşların Okuyucu Karşılaştırmalı Hız Grafiği

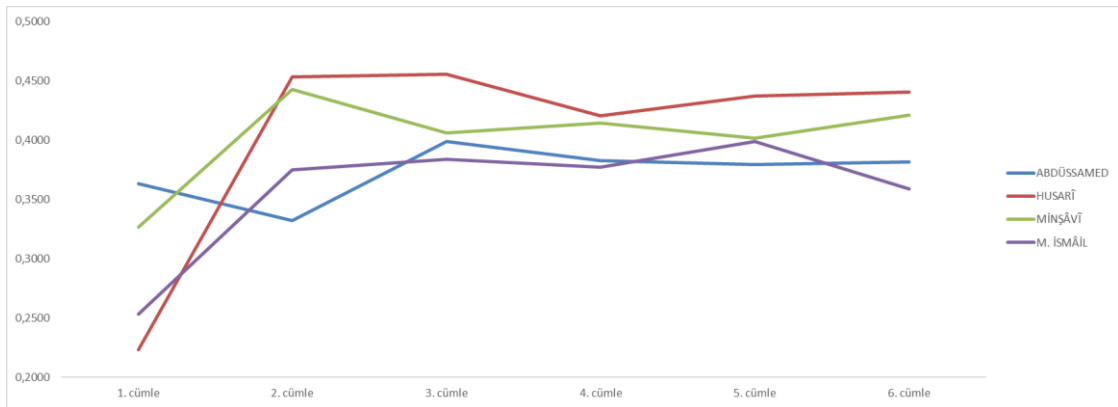
Murattel okuyuşların cümle karşılaştırmalı hız grafiği incelendiğinde, okuyucuların aynı cümle geçişlerinde hızlanma ve yavaşlama biçimi olarak çoğunlukla aynı refleksleri sergilediği görülmektedir. Grafik eğrilerinin görsel olarak birbirinden ayrı yol alması da söz konusu refleksin bir doğrulaması olarak yorumlanabilir.

Grafik 3: Murattel Okuyuşların Cümle Karşılaştırmalı Hız Grafiği

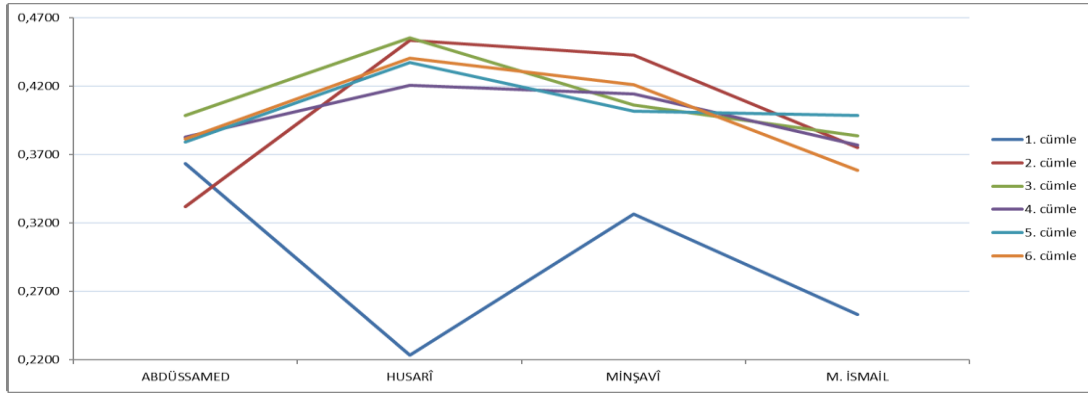
Murattel okuyuşların cümle karşılaştırmalı hız grafiğine bakıldığında, daha süratli okunan birinci cümlelerin hız yönüyle diğer cümlelerden belirgin bir biçimde ayrıştığı görülmektedir. Birinci cümle istisna edilirse okuyuşunda hız dalgalanması en az görülen okuyucu Minşâvî'dir. Okuyucular arasında birbirine en yakın hızlarda okunan bir başka ifadeyle hız değerleri benzeşen cümlelerin birinci ve beşinci cümleler olduğu söylenebilir.

Grafik 4: Mücevved Okuyuşların Okuyucu Karşılaştırmalı Hız Grafiği

Mücevved okuyuşların okuyucu karşılaştırmalı hız grafiğine göre, okuyucuların murattel okuyuşta olduğu gibi aynı cümle geçişlerinde çoğunlukla aynı hız refleksini göstermediği, hızlanma ve ağırlaşma yönelimlerinin çeşitlendiği görülmektedir. Grafik eğrilerinin görsel olarak iç içe oluşu da söz konusu çeşitliliğin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Grafik 5: Mücevved Okuyuşların Cümle Karşılaştırmalı Hız Grafiği

Mücevved okuyuşların cümle karşılaştırmalı hız grafiğinde de daha süratli okunan birinci cümlelerin hız yönüyle diğer cümlelerden önemli ölçüde ayrıştığı görülmektedir. Birinci cümle de dahil olmak kaydıyla okuyuşunda hız dalgalanması en az görülen okuyucu Abdüssamed'dir. Birinci cümle istisna edilirse Abdüssamed haricindeki okuyucuların okuyuşlarının benzer hız aralığında seyrettiği söylenebilir. Bütün okuyucular tarafından çok yakın hızlarda okunan cümle ise dördüncü cümledir.

3.2. Metrik Özellikler

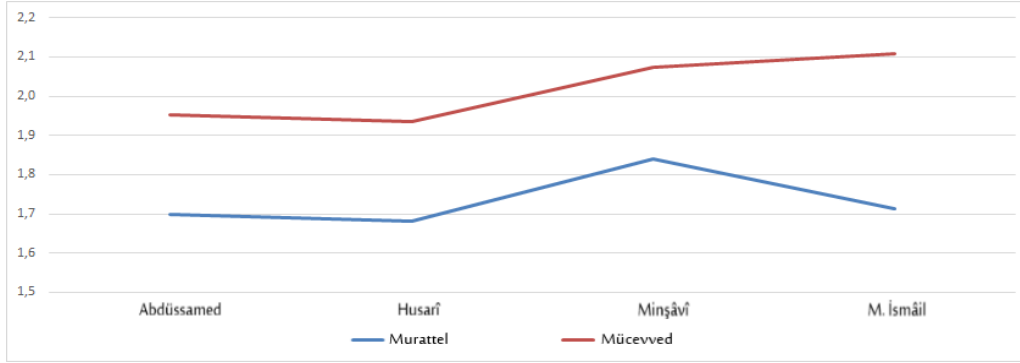
Tablo 13: Bütün Okuyuşların Metrik Özellikleri

	Okuyuştaki Uzun-Kısa Hece Süre Ort. Oranları			
	Abdüssamed	Husarî	Minşâvî	M. İsmâil
MURATEL	1,7	1,7	1,8	1,7
MÜCEVVED	2,0	1,94	2,1	2,1

Okuyucuların murattel okuyuşlarının tamamında uzun hecelerin süre ortalamasının kısa hecelerin süre ortalamasına oranının 1,7-1,8 aralığında bulunduğu ve bu değerlerin 2 tamsayısının altında olduğu görülmektedir. Mücevved okuyuşlara bakıldığında ise buradaki en küçük değer dahi murattel okuyuş değerlerinin daha üzerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Oranlara bakıldığında birinin 1,94 olduğu, diğerlerinin ise 2 ve onu aşan değerlerde olduğu ifade edilebilir.

Grafik 6: Okuyucuların Metrik Uygulama Aralıkları

İlgili grafik incelendiğinde okuyucuların metrik uygulama karakterinin okuyuş biçimleri arasında çoğunlukla benzer aralıkta değiştiği, sadece Mustafa İsmâîl'in okuyuşlarında her iki biçim arasındaki metrik oranın diğer okuyuculara nazaran daha da arttığı görülmektedir.

Her ne kadar metrik açıdan 1,7 ile 2,1 değerlerinin birbirine çok yakın olduğu düşünülse de iki okuyuş biçiminde de 2 değerine pozitif ve negatif açıdan farklı yönlerde gruplanma eğiliminin varlığı, vurgulanması gereken çok önemli bir ortak refleks olarak ifade edilmelidir.

Okuyuşlardaki metrik oranın farklı yönlerde gruplanması çeşitli şekillerde yorumlanabilir. Murattel okuyuş için bu değer 2'nin altında olması, okuyucunun okuyuşun süratli karakterini yansıtmak için uzun heceleri olması gerekenden daha kısa okuma gibi bir refleks ile hareket ettiği teziyle açıklanabilir.

Mücevved okuyuşlardaki metrik oranın 2 ve genel olarak pozitif yönünde kümelenmesi, matematiksel olarak iki şekilde mümkün olup, bu durum da şöyle yorumlanabilir: İlk olarak kısa hecelerin olması gerektiğinden daha az sürede okunduğu düşünülebilir. Bunun için de okuyucunun müzikaliteyi öncelemesinden dolayı, kısa heceye gereken süreyi tanımayıp uzun hecenin icrasına geçmek için aceleci davranma refleksine bağlı olarak hareket ettiği tezi öne sürülebilir. Diğer ve daha makul olduğu düşünülebilecek yorum ise mücevved okuyuşlarda melodik zenginliğin daha ön planda olmasından dolayı müzikalitenin çok büyük oranda uzun heceler üzerinde ortaya konulabileceği gerçeğine

dayanmaktadır. Buna göre uzun hecelerin içerisinde özellikle aslî medlerin (CVV) daha uzun okunmaya (CVVV... gibi) karakteristik olarak imkân tanıdığı, dolayısıyla uzun hecelerin olması gerekenden daha fazla uzatılmaya müsait olduğundan uzun hecelerin de bu şekilde okunduğu söylenebilir. Her ne kadar fer'î medler ölçümlere dahil edilmemiş de olsa bunlar üzerinde daha rahat uygulanma imkânı bulan melodik çeşitlemenin diğer uzun hecelere (CVV-CVC) de yansıma imkânı reddedilebilecek bir iddia gibi görünmemektedir.

Sonuç

Bu araştırma sürecinde Mısır'daki Kur'an tilavet geleneğinin iki ayrı okuyuş biçimi analiz edilmiştir. Murattel ve mücevved olarak adlandırılan bu okuyuş biçimlerinin her birinde okuyucuların birbirleri ile benzer zamansal özelliklerde tilavette buldukları gözlemlenmiştir. Her iki okuyuş stiline kendine özgü olarak nitelendirilebilecek, birbiri ile kesişmeyen bir hız aralığında uygulama alanı bulduğu anlaşılmaktadır.

Metrik özelliklerine bakıldığında da murattel ve mücevved okuyuşların kendi içinde tutarlı değerlerde olduğu görülmektedir. Bu değerlerin CV-PM değerlerinde olduğu gibi birbiri ile kesişmeyen kümeler oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Alt problem soruları çerçevesinde yapılan analizler sonucunda "okuyuşların hız değerleri ve metrik özelliklerinin her tempo düzeyinin kendi içinde tutarlı ve her okuyuş stiline hız değerleri ve metrik özelliklerinin ayrı ayrı sınırlarda kümelendiği" şeklinde öne sürülen araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Esasen hangi okuyuş biçimi olursa olsun, okuyuşlardaki metrik oranın teorik olarak tespit edilen 2 tamsayısını net olarak işaret etmesi beklenmektedir. Metrik özelliklere bakıldığında murattel okuyuşlarındaki oranın 2 tamsayısı ile ifade edilen uzun ve kısa hece oranının altında kaldığı, mücevved okuyuşlardaki oranın ise murattel okuyuşlardaki oranın daha üzerinde olup çoğunlukla 2 ve üzeri değerlerde bulunduğu görülmektedir. Bu noktada nispeten hızlı okuyuşlarda metrik oranın neden 2 değerinin altında kaldığı, görece yavaş okuyuşlarda bu değer üzerine çıktığı incelenme değeri olan bir konu olarak karşımızda durmaktadır.

Araştırmamızın amaç kısmında bahsedilen Kahire ve İstanbul tilavet stiline zamansal özelliklerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması ile tavır kavramının "efradını câmî ağyarını mânî" bir tanımını yapmak için gerekli olan benzer araştırmaların yapılması sahaya katkılar sağlayacak konu modelleri olarak sunulabilir.

Kaynakça

- Abdelsattar Naji. "Al Baqarah - Mohammed Siddiq Al-Minshawi". *Youtube*. 21 Ocak 2013. <https://www.youtube.com/watch?v=gRRADtzwnWc>
- Ali J. "002 - Al Baqarah - Mahmoud Khalil Al-Husary (Murattal Fast)". *Youtube*. 14 Şubat 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=1LiYkTj3Ra4&list=PL2DBUaGL0g-197m8zRAQjgbXKIN8wkvVx&index=47>
- Ani, Salman H. al-. *Arabic Phonology: An Accoustical and Physiological Investigation*. Mouton: The Hague, 1970.
- Çiftçi, Muhammed Recai. "Kur'an'ın Makamsal Okunuşunun Zaman-Metin İlerlemesi (Topçuoğlu-Kaya Örneği)". *İslami Araştırmalar Dergisi* 32/1 (2021), 84-98.
- Çiftçi, Muhammed Recai. "Mısırlı Kârielerin Mücevved Tilâvetlerinin Metro-Ritmik Karakteri". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 112-132.
- Çiftçi, Muhammed Recai. "Serbest Zamanlı Makamsal Okuyuşlar İçin Kullanılan 'Notasyonda Zamansal Tespit Yöntemi'nin Tutarlılığı (İhlâs Sûresi - Davut Kaya Örneği)". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 57 (2019), 67-84. <https://doi.org/10.15370/maruifd.679214>
- Çuhadaroğlu. "Bakara suresi Muhammed Sıddık Minşavi". *Youtube*. 29 Haziran 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=UX6IxiyfxFk>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Kur'an-ı Kerim". Erişim 19 Ağustos 2021. <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-1/bakara-suresi-2/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>
- Faruqi, Lois Ibsen al-. "The Cantillation of the Qur'an". *Asian Music* 19/1 (1987), 2-25. <https://doi.org/10.2307/833761>
- Frishkopf, Michael. "Mediated Qur'anic Recitation and the Contestation of Islam in Contemporary Egypt". *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia*. ed. Laudan Nooshin. 75-114. Farnham, Surrey: Ashgate, 2009.
- Husari, Muhammed Mahmud Halil el-. "Mahmûd Halîl Husarî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/412-413. Ankara: TDV Yayınları, 1998.
- ibrahim A.. "Abdussamed Abdulbasit | Bakara Suresi 002 | Kuran Dinle | Tertil". *Youtube*. 6 Ekim 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=UNr6voN1cE&list=PL2DBUaGL0g-197m8zRAQjgbXKIN8wkvVx&index=53>
- Karaçam, İsmail. *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri: Mufassal Tecvid*. İstanbul: İFAV, 2014.
- Murâd, Saîd. "Muhammed Sıddîk Minşâvî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/117. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Murâd, Saîd. "Mustafa İsmâîl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/303-304. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- murat gültekin. "Abdulbasit Abdussamed - Bakara Suresi 1 (Tecvid)". *Youtube*. 15 Aralık 2009. <https://www.youtube.com/watch?v=5UxUjgjHSME&list=PL2DBUaGL0g-197m8zRAQjgbXKIN8wkvVx&index=52>
- Nelson, Kristina. *The Art of Reciting the Qur'an*. Cairo: American University in Cairo Press, 2001.
- Özel, Ahmet. "Abdülbâsit Muhammed Abdüssamed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/300. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- Pakdil, Ramazan. *Ta'lim Tecvid ve Kıraat*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV) Yayınları, 2018.

- persiandude001. "Sura Baqara 1-18 by Sheikh Mahmood Khalil Al-Hussary". *Youtube*. 8 Ağustos 2008. <https://www.youtube.com/watch?v=rMDF2oiMcNI&list=PL2DBUaGL0g-197m8zRAQjgbXKIN8wVx&index=54>
- Praat: *Doing Phonetics by Computer* Version 6.1.32. Yazılım. Hollanda: Paul Boersma - David Weenink, 1992. <http://www.praat.org/>
- Quranic Recitations. "Al-Baqara: 02". *Youtube*. 20 Şubat 2014. https://www.youtube.com/watch?v=eWUo3h8b5FM&list=PLxpAkjlGauHdZs_nLdKex3cH7DOzD0ur5
- Sells, Michael Anthony. *Approaching the Qur'an: The Early Revelations*. Ashland, Or: White Cloud Press, 2007.
- ÜNLÜ HAFIZLAR. "Bakara Suresi Mustafa İsmail". *Youtube*. 15 Ocak 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=plf8jp6TAZM>